

TONITZA

Nu știu, nici măcar cu aproximație, cită lume mai vizita în ultimii ani muzeele din centrul Bucureștiului (mă refer la Muzeul Republicii și la cel al Colecțiilor) și de aiurea. Din cele observate personal, pot spune că existau foarte puțini amatori pentru astfel de escapade. S-ar putea să mă înșel, pentru statistică e nevoie de mult mai multe date ca să se tragă o concluzie relevantă. Dar nu despre statistică este vorba, ci despre muzee. De ce nu mai merge lumea la muzee? De ce nu mai merge azi, acum, lumea la muzee? Am stat în Muzeul Colecțiilor preț de trei ore, într-o singură stare dezarmantă. Dintr-un singur punct de vedere: nu am întâlnit nici un om dispus să privească niște opere de artă. În schimb am fost în stare să deranjez o armată întreagă de supraveghetore care tricotau de zor, trâncănind în gura mare și simțindu-se minunat în tihna muzeală. Adunate câte trei-cinci exemplare — oricum mi s-au părut a fi mult mai multe decât înainte (de 21 decembrie este vorba), dar și mult mai agresive. Păi dacă e libertate, cine le mai poate atinge măcar cu o floare, nu cu o vorbă mustătoare? Trec peste micile incidente cu gust amar — sesizată „poarta”, m-am pomernit la un moment dat însoțit de doi soldați înarmați cu puști-mitralieră, faimoasele Kalășnicov, ce puteam fi eu pe acolo decât un „suspect”, un potențial terorist sau dușman al poporului? Ce să caute un om cumsecade și așezat, tocmai în aceste zile fierbinți (nu?), la muzee? Cum să nu se combine prostia cu vigilența și răutatea cu agresivitatea? Acum vreo șapte-opt ani chiar am scris un mic text despre atmosfera tricotantă — iertați barbarismul! — din muzeele noastre. Nu s-a schimbat nimic, ba din contră, lucrurile capătă amploare și mă întreb dacă nu cumva la nivel de conducere (al cui? cine?) ar trebui instituționalizate și eficiente astfel de inițiative. Tot ne îndreptăm repejor spre economia de piață și atunci s-ar găsi și justificări teoretice. Să trecem.

Răsfoind un album Ingres, câteva nuduri (realizate „în profil” și „din spate”) m-au trimis la Tonitza. Am ales albumul lui Barbu Brezianu și ba o planșă, ba câteva rînduri, am descoperit că tocmai în aceste luni s-au împlinit cincizeci de ani de la moartea lui Tonitza. Așa am ajuns la Muzeul Colecțiilor. Așa am re-trăit clipe din trecut, când mă duceam și pierdeam câteva ore în locuința-muzeu a doctorului Dona, la academicianul George Oprescu, pe strada General Cihoski, unde profesorul de vioară Garabed Avachian avea peste 40 de Pallady dintre cei mai frumoși. Și nu în ultimul rînd **au reinviat** colțuri atât de familiare din muzeul lui K. H. Zambaccian de la Șosea. Cu toate minunile adunate acolo, de la faimoase pînze ale lui Grigorescu, Andreescu și Luchian la cele semnate de Tonitza, Iser, Petrașcu și Pallady. Ca să nu mai pomenim de unicul Cézanne de la noi din țară, un cap de fetiță asemănător cu cel din colecția Walter de la Paris, doi Renoir, un Sisley, o coridă de Picasso, Bonnard, Derain, așa cum erau ele înghesuite într-o mică încăpere de la etaj a unui muzeu ce nu mai e. O veste bună, măcar de-ar fi realizată pînă la capăt: se pare că Ministerul Culturii face diligențele necesare ca trei dintre cele mai bogate și reprezentative colecții particulare să revină în matca lor. Ar fi și un act de justiție, căci altminteri îmi închipui că proprietarii lor de altădat' se răsucesc în morminte dacă au aflat cum osîrdia lor de-o viață stă hăcuiță și ignorată, spoliată și minimalizată într-un soi de magazin universal. În condiții total improprie — clădirea nu a fost construită pentru așa ceva, iar amenajarea muzeului, făcută, în pripă, la indicații „superioare”, în primăvara lui 1977, a fost mai mult un act politic decât unul cultural. Și totuși, Tonitza spunea pe undeva, citez din memorie, că „pentru neamul românesc, arta lui Th. Pallady înseamnă cea mai înaltă coardă a sensibilității picturale”. Ce omagiu mai frumos decât acesta acordat de un artist unui confrate? Mai sîntem noi oare capabili de astfel de gânduri? Mai știm oare

ce înseamnă altruism sau generozitate, cînd, iată, nu departe de Muzeul Colecțiilor de pe Calea Victoriei, zi de zi, o coadă de peste o sută de oameni se îmbrînțește să-și cumpere „hăinuțe și ghetuțe” — pe valută de la... DeFonseca! (Și-mi aduc aminte de același sentiment de jenă cînd, la Louvre, la primitivii italieni nu se oprea mai nimeni, hoardele de americani și japonezi, cu ghidul în mîna, căutau înfrigurați pe Venus din Milo și pe Mona Lisa! De parcă Fra Angelico sau Mantegna, Cosimo Tura sau Botticelli, Giotto, Bellini sau Simone Martini ar fi fost niște nume precum „Arta încălțămintei” vizavi de Adidas și Puma. Rămîne să detaliez altădată.) Tonitza. Mă întreb dacă toată vorbăria asta — mai mult sau mai puțin interpretativă — în jurul operelor de artă își are rostul. Ațitea cuvinte, cînd la mijloc este vorba de culori, de desen, de compoziție, de spațiu. De sensibilitate și emoție. A pictorului, dar și a privitorilor. A noastră. Mă întreb unde ar încăpea portretul „Irina” — din colecția Dona — sau cîteva din peisajele pietate la Balcic, între atîtea nume înghesuite pe listele electorale de candidați pentru viitorul Senat al României? Mă întreb dacă nu cumva un stagiu obligatoriu de cîteva ore prin muzee al parlamentarilor noștri de mine n-ar fi un mijloc de aducere la realitate a patimilor și vîjșoșiei de ultimă oră? Mă întreb, iar, dacă un artist ca Tonitza n-a pătruns mai adînc în sufletul omenesc decât mulți dintre cei care vor cu tot dinadinsul să ne conducă? Cu oricine am vota, să nu-i uităm pe marii noștri artiști. „Sinceritatea este una din calitățile fundamentale ale operei de artă și nu se manifestă decât sub cea mai deplină libertate”, nota Tonitza, cu multe decenii în urmă. Se pare că a avut dreptate. Cu sinceritatea o mai scoatem la capăt, dar cu libertatea este o cale mai complicată. Oricum, Tonitza și-a făcut datoria. O operă întreagă ne stă mărturie.

BEDROS HORASANGIAN

